

Баҳодир НУРМУҲАММАД

**Бунда бир
ҳикмат бор ...**

**Тошкент
2003
«ИСТИҚЛОЛ»**

Қўлингиздаги китоб ҳаётдаги ибратли
воқеалар асосида тасниф этилган. Ундаги
ҳикоялар сиз азизларни тафаккурга,
тадаббурга чорлайди, деб ўйлаймиз.

© «Истиқлол» нашриёти, 2003.

*Ҳикматидан воқиф эмастур киши,
Бўлмади бу иш кишининг чун иши.
Алишер Навоий*

МИТТИ МУРОЖААТ

Азиз ўқувчим!

Ушбу ҳикояларнинг ҳаётий асоси бор. Кимдир бошидан кечирганини сўзлаган; кимдир эшитганини айтган. Камина котиблик қилдим. Албатта, қоғозга тушиш асносида бир-икки жумла ўзимдан ҳам қўшилди; айрим эпизодларни жиндай силлиқлаб, бадиий тус бердим.

Мақсадим — ўқувчи чиройли қабул қилсин; таъсирлансин, ибрат олсин.

Дарҳақиқат, ушбу мўъжаз китобча Сиз азизларнинг хонадонингизга, қалбингизга етиб бориб, маъқул келса, хайрли дуоларингиздан умид қилиб қоламан.

Аллоҳ барчамизни ҳидоят йўлидан адаштирмасин, ҳикматидан ҳайратланиб юришни насиб этсин.

Муаллиф

КЎРГИЛИК

(Шовотлик Баҳодир аканинг айтганлари)

«Бизнинг қурувчилар жамоамиз жуда аҳил эди. Асосан тенгқур йигитлар жамланганимиз учун гап-сўзимиз олишар, ўзаро ҳазил-мутойиба ҳам бўлиб турар эди. Бировнинг гапи бошқасига оғир ботмасди, ишқилиб.

Ёз эди. Бир неча кун кўринмаган Абдулҳамид ишга хомуш келди. Акасининг таъзияси бўлган эди, борган эдик. Марҳумни яна бир бор эсга олдик, касаллигининг оғир кечганидан гапирган бўлдик; шу зайл биродаримиздан яна бир бор кўнгил сўрадик...

Аммо орамингдаги, ёшлигида бир оз нобоп—ўрисча муҳитда ўсган, Жаҳонгир исмли йигит кутилмаганда:

—Ҳа, братан, энди окангиз қурт-қумурсқаларга, илон-чаёнларга ем бўлар экан-да, —деди аралаш тилда.

Биз ичдан норозиландик, хижолат тортдик. Бу манманлик эдими, ҳазилми ёки оддий мулоҳазами, баҳарнав тушуна олмадик. Абдулҳамид ҳам унинг табиатию фаросатидан бохабарлиги туфайли индамай қўяқолди.

Орадан ҳафта-ўн кун ўтиб Жаҳонгир «гурунг»

берди. Бордик. Базми жамшид бўлди, гурунг қизигандан қизиди. Кун пешиндан оғиб тарқалишдик...

Эртаси куни бутун жамоа Жаҳонгирлар уйи орқасидаги анҳор бўйида эдик. Шу ҳолатда навбатманавбат уч кеча-кундуз сув ёқасида қолиб кетдик. Учинчи куни Жаҳонгирнинг энди-энди шишиб айний бошлаган жасади топилди...

Маълум бўлишича, бизлар гурунгдан тарқаб кетгач, Жаҳонгир қизчасини етаклаб анҳор бўйига борибди. Ҳар куни бориб-кўриб юрган анҳор. Чўмилмоқчи бўлибди. Кийимларини ечиб қизчаси олдига қолдирибди-да, сувга шўнғибди. Шўнғибдию қайтиб чиқмабди...

Жаҳонгирнинг жасадини қабрга жойлагандан кейин жамоамиз бир жойга йиғилди. Орада жимлик ҳукмрон. Кимдир чуқур уҳ тортди. Кимдир Абдулҳамидга гапирмоқчидай қараб-қараб кўйди. Ичимиздан яна биров:

— Аллоҳнинг иродаси бу, — деди. — Ажали шундан экан. Яхши йиғит эди. Зотан, Аллоҳ ҳар нарсага қодир, ҳар нарсани кўриб-билиб тургувчи зотдир, шубҳасиз.

Кўзимиз ўнгида содир бўлган кўргиликнинг энг тўғри таъвили эди бу мулоҳаза»

АЛЛОҲ МЕҲРИБОН ЗОТ (Аъзам Хўжанинг айтганлари)

Сафарда бир киши менга йўлдош бўлди. Ҳамроҳимнинг нимадандир кайфияти чоғлиги шундоқ кўриниб турарди. Ора-орада: «Ё Аллоҳ, ё Аллоҳ кудратингдан!» деб кўяр эди у. Ўрни келди дегунча менга ҳам динимиз аҳкомларидан бир шингил-бир шингил сўйлаб қоларди. Мен унинг ичида бир гапи борлигини, нимадир демоқчи бўлаётганини сезиб турардим. Аста-секин гапимиз гапга уланди. Зерикмадик. Сухбатдошим анча эпчил ва сўзамол чиқиб қолди. Орадан ҳеч қанча вақт ўтиб-ўтмай мен тингловчига айландим, унинг фаройиб ҳикоясига қулоқ тутдим:

«... Ҳа, айтмоқчи, шу поччамиз ароқ сотишни ташлади, ундан келган фойдадан ҳам воз кечди. Унга Худо бошқа томондан, ҳалолидан берди. Жуда қисқа муддат ичида тикув цехини очди, ишга туширди. Атрофидаги кўни-кўшни, қариндош-уруғ, ёру биродарларини иш билан таъминлади. Кийим-кечак тиктириб, бозорга чиқарарди. Ана, ҳозир қора «31»ини миниб юрибди...

Хўш, энди ҳамма гап бу ёқда, ука...

Биз кеннойингиз билан турмуш қурганимизга ўн уч йил бўлган эди. Аммо ўртада фарзанд йўқ эди.

Фарзанд доғи бизни куйдириб, адо қилди. Бормаган дўхтиримиз қолмади. Тошкентдаги энг катталари у ёқда турсин, Масковдаги профессорларга ҳам муурожаат этдик. Ҳар иккаламиз ҳам даволанган бўлдик. Фойдаси бўлмади. Эл-юртда номи чиққан азиз-авлиёлар қабрларигача бордик, фарзанд тиладик. Фойда йўқ. Фолбинлар маслаҳати билан қўйлар сўйиб садақа қилдик. Бўлмади. Ноумид шайтон деганларидек, энди яна табиблаб юрган кунларимизнинг бирида поччам учраб қолди. Аҳволимиздан хабарлари бор эди.

—Эй, энг катта табиб, энг улуғ табиб Аллоҳнинг ўзи-ку! Дардни ҳам, шифони ҳам Ўзи беради. Бормаган эшикларинг, кирмаган тешикларинг қолмади. Қани фойдаси?! Аллоҳни ҳеч эсладингларми ўзи? Эй, менга қаранглар, сизлар ҳам мундоқ эр-хотин мусулмонларга ўхшаб, гусл қилиб, таҳорат олиб, намозда, саждада Аллоҳдан астойдил сўранглар фарзандни. Беради, беради, иншааллоҳ! —деди қатъиййат билан у.

Поччамдаги бу кайфият менга ҳам кўчди. Айниқса, охириги сўзларидан жуда қаттиқ таъсирландим. Ўйладим, ўйладим. Охири иймон калимасини қайта-қайта такрорлаб, улуғ Парвардигоримизнинг зиммамизга юклаб қўйган фарзини адо эта бошладик эр-хотин. Эй, ука, бизга ҳам берди, берди

Худойим! Худо хоҳласа, бир ойдан кейин ўн тўрт йил интизорлик билан кутилган меҳмонни қаршилаймиз. Беадад шукр».

«Ё Аллоҳ, ё Аллоҳ қудратингдан», дея мен ҳам беихтиёр Яратгувчининг меҳрибонлигига ҳамдлар айтдим.

ХОСИЯТЛИ КЕЛИН

(Бир қайнонанинг дил изҳори)

«Чол-кампир ҳаракат қилиб, қизларни узаддик, катта ўғилларни уйлаб, алоҳида жой қилиб бердик. Навбат кенжатайга келди. Кенжа суюкли, эркатай бўларкан. Бир куни чолга:

—Дадаси, келинг, шунинг кўнглига қарайлик, Худонинг итоатли, покиза бандаси бўлса, айтганини сўраб-суриштирайлик бир, —деб маслаҳат солдим...

Кенжамиз айтган жойига совчиликка бордик, унинг кўнглига яқин олгани бизнинг дилимизга маъкул бўлди. Худонинг ўзи юлдузини юлдузига тўғрилаб қўяркан-да, болам.

Уйга Хосиятхон келин бўлиб тушдию ичим кундай ёришди. Тўғриси, қариган сари одам кўнгли нозиклашиб қоларкан. Аммо келиним «ойи-ойи»-лаб теварагимда гирдикапалак, ҳали у, ҳали бу

хизматда. Уй саранжом-саришта. Келиндан ёлчидим, Худога шукр. Нозик кўнглим тоғдай кўтарилди. Кунда намозда дуо қилиб ўтираман...

Энди муҳим бир гапни айтай, болам. Қариган одам охиратини ўйламасдан иложи йўқ. Қаерга ҳам борасан? Мен-ку, шукр, ибодатда эдим. Аммо шу чолимиз...

—Ҳой дадаси, эрта-индин кенжани ҳам уйлантирамыз, дунё юмушларингиз охирлагандир; хў-ў эски замонларингиз ўтиб кетди, биров эсламайди ҳам. Шундоғ қаранг, маҳаллада бенамоз чолнинг ўзи қолмади,—дер эдим. Жағим тинмайди, чолим тушмагур қани унаса?

Аллоҳнинг марҳамати, сабаби, сабабчиси бошқа экан. Хосият келинимнинг қадами ҳақиқатан хосиятли бўлди...

Тўйдан бир-икки кун ўтиб-ўтмай, бомдод намозига турсам, икки обдаста илиқ сув, Аллоҳ рози бўлсин.

—Ҳой дадаси, келин таҳоратга илиқ сув ҳозирлабди, —дейман. Бу ҳолат эртаси ҳам, индинига ҳам —Худонинг бермиш куни такрорланаверди. Ҳар куни беш маҳал икки обдаста илиқ сув тайёр. Шукр, келиннинг бу тадбири наф берди. Чолимиз келиннинг иззат-ҳурматидан қолмайин дедими ва ёки Аллоҳ сабабини шунга боғлаб қўйган экан-

ми, ҳар тугул орадан кўп ўтмай «бисмиллоҳ» деб ибодатни бошладилар...

Ҳозир чол-кампир неvara билан овуниб ўтириб ҳасратлашиб қоламиз: «Шу бандаси ожиз-да, ўзига ўзи турли баҳоналарни тўсиқ қилиб олаверар экан-да», деймиз. Сўнгра келинимиз Хосиятхоннинг фазилатларини мақтаб, ич-ичимиздан қувонамиз...»

ҚАЙТАР ДУНЁ

(Шерали аканинг айтганлари)

«Биз 30-йилларнинг оғир кунларини бошимиздан кечирганмиз, ука. У замонларда халқнинг тинка-мадорини қуритган солиқ деган балои азим бўлар эди. Солиқ дегани камбағалнинг шўри: кувисидан ёғини, талактомидан унини, дастурхонидан нонини солиқчилар олиб кетар эди, тортиб олар эди.

Ўша замонларда Жумат исмли бир солиқчи киши бўларди. Ҳамма уни «Жумат налўкчи» деб атарди. Ўзи ўрта ёш, қорувли, абжир. Ҳуқумат билиб берган экан унга солиқчиликни. Бир кун кўрсангиз тухум, яна бошқа кун иёғ, гўшт, суг... Талабнинг адоғи йўқ. Вақтида тўламасанг, айтганини бермасанг, остонани емиради. Ҳар кун и эшик тинимсиз тақиллайверади...

Бу Жумат налўкчи деганимизнинг бир одати – сал безбет эди, тарозиси бир оз носоз эди. Ўзининг қорнини ҳам зулм билан сал ошириб олган озуқалар эвазига тўйдириб юргич эди.

Тўғриси, мендан яхши биласиз, Худо бор, ука. Кўриб турибди, ахир. Заррадай ёмонликни ҳам, заррадай яхшилиқни ҳам ҳисобга олиб турибди, ахир! Зотан бу қилмишу амалларнинг мукофоти-жазоси бу дунёда бўлмаса, охираат майдонида албатта кўрилажак.

Энди, Аллоҳ айрим одамларни амалига яраша бу дунёда ҳам кўпчиликка ибрат этиб кўяр экан. Биласиз, ука, шу налўкчи – эл-юртга, кўни-кўшнига зулм ўтказган, дилини оғритган Жумат ака орадан анча йиллар ўтгач, бизнинг шаҳарга тиланчи бўлиб келди. Худо уни оиладек азиз неъматдан маҳрум этган экан. Энди уст-бошига одам қараб бўлмайди. ёнида ёшроқ қизи. Соҳ дегани битлаб кетган. Мен бу тиланчини танимадим. Аммо ота-онам уларни таниб, бўлиб ўтган қайсидир нохушроқ воқеа-ҳодисаларни эслашди ҳам. Шунда менинг қоним қизиб, ота-қизни олдимга солиб кўчага ҳайдаб чиқармоқчи бўлдим. Бироқ отам билан онам бараварига: «Тўхта!» деб қолишди. Улар тиланчини ҳайдамадилар. Онам қизини ювиб-тарадилар. Отам эски налўкчини бир кун

меҳмон қилдилар. Тўрвасига озиқ-овқат солиб, сўнг яхши сўз билан жўнатдилар.

Яхшиям мен ўшанда жаҳл отидан дарров тушган эканман...»

ЗАКОТИ БЕРИЛГАН МОЛ (Ҳошимхоннинг айтганлари)

Бизнинг диёрларимизга Аллоҳ турфа хил неъматлар ато этган: дов-дарахт, мева-чева, турли-турли сабзавотлар... Бу неъматлар нархи қандай бўлмасин, йилнинг тўрт фаслида ҳам ўлкамиз бозорларида ҳўлу қуруқ топилади. Хусусан, тожирларимиз майиз, ўрик қоқи, писта, бодом, ёнғоқ каби меваларни чекка ўлкаларга ҳам олиб бориб сотиб тирикчилик қилишади.

Бир куни Ҳошимхон исмли танишим ана шундай тижоратчилардан бири ҳаётида содир бўлган кичик бир ғаройиботни сўзлаб берди:

«Қишлоғимизда Аҳмад ака деган савдогар бор. Қишлоқ аҳли уни жуда яхши кўради, ҳурмат-иззат қилади. Бировни алдамайди, ёлғон сўзламайди, имкони борича муҳтожларга садақа, қарз сўраганга қарз беради Аҳмад ака. Тирикчилиги савдосотиқ ортидан ўтади. Оиласини шу касб ортидан ҳаллолик билан тебратиб келади. Менимча, Аҳмад

ака чин савдогар. У киши бозорнинг бу бурчагидан мол олиб, устига фалон сўм қўйиб, иккинчи бурчига бориб соғадиган тоифадан эмас. Узоқ йиллардан бери олисга қатнайди. Ўрис шаҳарларига боради. Савдогарларнинг кўпи Аҳмад аканинг табиатидаги холислик ва адолатни билгани боис ўша томонларга шерик бўлиб кетишни маъқул кўришади...

Бир сафар уч-тўрт киши «КАМАЗ»ни ижарага олиб, ҳар хил юк ортиб сафарга чиқишади. Узоқ масофа юрилгач, кўприги бузилган, аммо юк машиналари амал-тақал қилиб ўтиб-кечиб турган дарёчага рўбарў келишади. Ҳайдовчи таваккалга машинасини жадаллатиб, кечув сари юради. Офатсиновни қарангки, кутилмаганда бир ён филдираклари чуқурчага тушиб, машина ўрнида таққа тўхтаб қолади; жуда қаттиқ силкинади кузов усти очик бўлгани учун моллар тўрт тарафга сачраб кетади. Бир қисми сувга учиб тушади. Аммо ажабки, Аҳмад аканинг юкларини бир қисми машинада қолади, пастга отилиб кетганлари ҳам қирғоққа бориб тушади. Ҳолбуки, моллар аралаш юкланган эди.

Шериклар ҳайрон: гўё биров бу ишни атайлаб қилгандек. Аҳмад ака эса Аллоҳ иродаси ила содир бўлмиш бу фаройиботга гувоҳ бўлиб, шукроналар айтиб, дарё сувидан таҳорат олади, аср намозини

ўқиб шериклари ёнига қайтади. Орага жимлик чўккан. Табиийки, ҳар кимнинг бошида: «Нега шундай бўлди?» деган савол айланади. Бу ҳолни шериклари кўзидан уқиб олган Аҳмад ака бир-икки офиз сўзлаб қўйишни маъқул кўради.

– Аллоҳ ҳар нарсани кўргувчи, ҳар нарсани билгувчи ва ҳар нарсани бало-офатлардан сақлаб қолгувчи зотдир. Закот молни поклайди. Аллоҳ покликни хуш кўради. Бу машинага ортилган молларимнинг закоти ўз вақтида берилган эди. Бу ҳодиса ҳикматини шунга йўйдим, – деди».

Бор гап шу, азизлар. Ибратли туюлди. Баҳраманд бўласизми, дея сизларга ҳам илиндим.

ИЛОВА:

Менга собиқ бир синфдошим уйида гамлаб қўйилган анча-мунча ғалласидан кимдир бир қоп-ярим қоп ўғирлаётганини сўзлаган эди. Шунда мен ундан: «Ҳалол йўл билан топилганми ўзи?» дея сўрабман-у, саволнинг яна ҳам муҳимроғи хаёлимга келмаган экан. Аҳмад ака ҳодисасини ёзатуриб, кечикиб бўлса ҳам, ижозатингиз билан шу саволимни бериб қўяй:

«Молингизнинг закоти берилган эдими ўзи?!»

ЁСИН МЕНИНГ ҲУЖЖАТИМ

(Семун сотувчи йигитнинг айтганлари)

«...Тўғриси айтсам, мен илгари ўғри бола эдим. Ўрганиб қолган эканман, ов илинжида бош тикмаган тешигим қолмаган. Бировнинг ҳамёнини қовлаш, дўкондан нимадир сўрамасдан олиш, қўшинининг молига кўз олайтириш – булар мен учун кунлик майда-чуйда ишлар эди. Бу жоҳилият замонларимни ҳеч эслагим келмайди. Аммо ўн йил муқаддам нажиб бир ибрат содир бўлдиким, ўғрилиқни ташлаттириб, қалбимга имон чўғини солган ўша ҳикматли воқеани ҳар доим эслаб тураман.

Чинакам инсонпарвар миршаб мелисалар ўғриларни яхши танийди. Уларда қандайдир ички сезги, ички туйғу бўлади, шекилли. Тажрибали миршаблар юриш-туришдан, қўл ва кўз ҳаракатларидан боланинг кимлигини дарров фарқлаб олади.

Бир куни менинг йўлимни тўсган миршаблар ҳам тажрибалилардан экан.

– Ўғрига ўхшайди, – деди бири иккинчисига.

Кўп тўқнаш келган эмасманми, ўзимни эркин, бепарво тутаман. Бироқ қочишдан ёки бирон нарсани исботлашга уринишдан фойда йўқ, барибир.

– Бўлимга олиб бориб, яхшилаб текшириш ке-

рак, - деди иккинчиси.

Худо кўрсатмасин.

–Ока?! – дея бир оғиз сўз билан эътироз ва ҳайрат билдираман.

Мени бошдан-оёқ кўздан кечирар эканлар:

–Ҳов анави чўнтагингдаги нима? – дейишди.

–Ҳужжатим? – дедим ва беихтиёр кўйлак чўнтагимдан «ҳужжатим»ни чиқариб бердим уларга. Бу «ҳужжат»ни чўнтагимга қачон, қаерда ва нима учун солиб кўйганимни, ўйлаб, ҳали бугунгача ўйимнинг охирига ета олмайман.

–Ие, бу «Ёсин» сураси-ку?! – дея улардан бири йўл бўйида тик турганича, бисмиллоҳ деб ўқий бошлайди: «Ёасин, Вал-Қуръанил-ҳаким, иннака ламинал -мурсагин ғала сиротим-мустваким. Танзилал-ғазизир-роҳим...».

Мен довдираб қолдим, донг қотдим. Чунки, аввало, ёнимда ҳужжатим йўқ, иккинчидан, ёлғончи бўлдим...

Худо ҳаққи, Аллоҳ уларга инсоф берди. Кўлимга «Ёсин»ни–Аллоҳнинг каломини битилган муъжаз китобчани тутқазаркан, бири бошқасига:

–Юринг, кетдик, бу бола ўғри эмас, – деди.

Улар ўз йўлига кетди, мен эса уйга қайтдим.

Шу-шу ўғрилиқни ташлаганман. Аллоҳнинг каломига ихлосу муҳаббат ўша воқеадан кейин пай-

до бўлган...

Тўғрисини айтай, яшириб нима қиламан, мактабда “икки”чи эдим, китобни ҳарфлаб, қийнаиб ўқирдим. Аллоҳга осон экан: уйда ётиб олиб, жуда кўп китоб ўқиб ташладим. Арабий имлони тузук-қуруқ билмайман-у, аммо намозни қанда қилмайман.

Мана кўриб турганингиздек, тирикчилик учун шу бозорга чиқиб семун сотаман. Бир кун ундай, бир кун мундай. Аллоҳ берган ҳалол ризқни олиб бориб бола-чақага едираман, ота-онамнинг дуосини оламан...».

Қалбидаги ички бир ҳаяжон гупуриб турган бу йигитнинг айтадиган гапи кўп эди. Ҳолбуки, вақтим зиқ. Гап-гапга уланиб бошланиб кетган суҳбатни тўхтатиш ниятида семуннинг нархини яна бир бор сўраб, нари кетдим.

ЎТТИЗ ЕТТИНЧИ ЙИЛ ВОҚЕАСИ (Абдулла Ҳожи аканинг айтганлари)

Сталинизм балоси авжига минган замонларда элимизнинг зиёлиси, олими, уламою руҳонийси бир четдан қирғин қилинганини яхши биласиз.

—Бу ерда кимларни отяпти?!

—Мусулмонларни!

– Биз четда қолибмиз-ку! – дея шаҳидлар сафига ўз ихтиёри билан бориб қўшилган ва ҳўрликдан ўлимни афзал билган имон эгалари хусусида ҳам шу каби ғаройиб ривоятларни эшитгандирсиз, ҳойнаҳой...

Шунга монанд бир куни Абдулла Ҳожи ака жон таслим қилаётган, ўлим тўшагида ётган, бақо эшиги остонасида турган бир биродари тилидан бундан ўн йиллар муқаддам юз берган куйидаги воқеани сўйлаб қолди:

«...Ўттиз еттинчи йил. Куз эди. Уйда ўтирсам, эшик тақиллаб қолди. Бориб очдим. Қарасам, сипо кийинган икки нотаниш киши. «Юринг-юринглаб», кўярда-қўймай қўшнимиз Абдулмажиднинг уйига олиб чиқди. Кўрсам, қўшнимнинг ҳоли танг: юзи бир тусда, ранг-кути ўчган, қўлида кишан, хона тит-пит қилинган. Довдираб, серрайиб қолдим.

Сал ўзимга келгач, англадимки, НКВД ходимлари қўшнимни нима масалададир айбламоқда, мени гувоҳликка чақиритган. «Бу миллатчи, халқ душмани, Сталин бобо душмани, ватанни сотмоқчи бўлган, уйда инглиз разведкачиларининг хуфиёна мажлислари ўтказилиб турилган» ва ҳ.к. Астағфируллоҳ! Мазмунан ана шундай гаплар ёзилган қоғозга мен: «Ҳа, гувоҳ бўлганман, барчасини тасдиқлайман», деб имзо қўйишим керак экан.

Ё Аллоҳ! Ана кўргилик. Ана офат. Менинг ҳам ўжарлигим тутди. «Кўрмаганман, билмайман, гувоҳи бўлмаганман, тасдиқламайман!» Бор гап ҳам шу-да. Ёлфон гувоҳликка ўтиб бировга тухмат ёғдириб, жонни омон сақлаганимдан кўра, Эгасига топшириб кўяқолганим афзал. Барзангиларнинг муштини едим, сабр этдим, майдакашларнинг ҳақоратларини эшитдим, чидаш бердим, аммо имонимни булғамадим, ёлфонга гувоҳ бўлмадим, ўша қорозларга имзо чекмадим.

Ана энди томошани кўринг. Улар Абдумажидни кўйиб, ўрнига менга олиб кетишди; қаерда йўқ айбларни бўйнимга тўнкашди, гувоҳлар ҳам топилди; шу зайл «тройка» қарори билан 12 йил ИТЛга (Исправительно – трудовой лагерь) – қамоққа ҳукм қилишди.

Қисқаси, «миллатлар отаси» —бадбахт ҳукмдор тахтдан қулагунга қадар, аниқроғи, то 1956 йилгача эркисиз яшадим. Яшадим эмас, қон ютдим.

Аммо Аллоҳга беадад шукрлар бўлсинким, биз учун ёруғ кунлар ҳам насиб этди.

Азизларим! Нафасим ҳиқилдоққа келиб турган ҳозирги дамда негадир ўша машғум воқеани эсладим.

Биргина имзо эвазига гулдай умримни хазон этганим ўша савобли ишим чор-ночор, билиб-бил-

май қилган айб-нуқсонларим учун каффорат бўлармикин, деб Аллоҳдан умид этиб ётибман...».

Аллоҳ марҳаматли зот. Албатта, ҳар кимга амалига яраша мукофотини беражак. Умидингиз ижобат бўлмай.

УЙҚУДАН ВАҚТИДА УЙҒОНГАН ОДАМ (Муҳаммад Собирнинг айтганлари)

Бир куни Чорсуда тушлик қилиб ўтирганмизда гапдан гап чиқиб, Муҳаммад Собир исмли биродаримиз: «Қизиқ бир воқеани айтиб берайми?» деб қолди. Даврада ўтирганлар унга мойиллик билдирди.

«Ҳеч эшитганмисизлар, стенокардия деган юрак хасталиги бўлар экан. Бунинг аломати шуки, юракнинг уриши сустлашиб, бора-бора тўхтаб қолиши мумкин экан. Одам уйғоқ бўлса-ку, ҳай майли, тезда врачга бориб, касаллик олди олинади. Бироқ, Худо кўрсатмасин, одам уйқуда бўлса уйғонмай қолиши ҳам ҳеч гап эмас-да»

Бир таниш акахонимиз бор эди. Унинг чап кўкрагидаги чандиқни кўриб, сабабини суриштирганимда, автоҳалокат туфайли жароҳатланиб ҳаётдаги стенокардия касаллигини орттириб олганини айтдилар.

Бир куни ухлаб ётса, аллақачонлар оламдан ўтиб кетган отаси тушига кирибди шу кишининг. Чуқур чоҳ ичида ўтирганмиш, тинимсиз нолиётганмиш: «Сизларга на бир оғиз калимани, на намозликни ўргатдим. Дину диёнатдан сабоқ бера билмадим, ўзим гофил ўтдим, сизларни ҳам гафлатда қолдирдим, афсус. Мана, аҳвол-чоҳдаман, пушаймонли оҳ-воҳдаман, атрофимдагилар аллақачон тепага чиқиб кетди, мен ҳануз ўлтирибман», дея ёзғираётганмиш. Яна шунга ўхшаш—тушга хос алламбалолар. Аммо ўтиб кетган, нолишлар қилаётган ота кутилмаганда алик-тиниқ қилиб: «Тур ўрнингдан, ҳой ўғлим, таҳорат ол, намозингни ўқи!» дебди.

Шунда ҳалиги акахонимиз отанинг даъватидан уйғониб кетибди.

Буни қарангки, оёқ ва қўл бармоқларини ушлаб кўрса, совуб, музлай бошлаган экан — ҳалиги юрак хасталиги аста-секин асоратини ўтказа бошлаган экан.

Дарров шифохонага бориб, касаллик олди олинбди. Шу акамиз бир оз ўзига келгач, шифохонада нуроний юзли, намозхон бир чолни кўриб, ҳолини сўйлабди. Бир неча кун ичида ундан намоз ўқишни ўрганибди.

Қисқаси, ўша раҳмоний туш ва касаллик баҳо-

наи сабаб бўлиб, Аллоҳнинг ҳидояти ила тўғри йўлга кирибди; барча шайтоний амалларидан юз ўгирибди. Ҳозир ҳар намозни ўз вақтида ўқийди, канда қилмайди.

Юрак хасталигидан ҳам шикоятни йўқ».

Ўтирганлардан кимдир воқеани эшитгач: «Бу киши энди, албатта, ором олиб бемалол ухласа керак», деди. Яна биров: «Жуда ибратли воқеа экан, буни ёзиш керак», деди. Мен ёздим.

ИЛОВА:

Мен кейинчалик бу кишининг исми Норбой ака эканини билиб олдим. Танишдим. У кишининг бошидан кечган яна бир ғалати воқеани шу ўринда илова қилишни лозим кўрдим.

Норбой аканинг ҳар кунги ибодатлари, тақволари рисоладагидек давом этаверган. Аммо бир кун бандачиликми ва ё нафс балосими ёки шайтон васвасасими, ҳарқалай, кунлик тартибга хилофан кичик бир адашув юз берган.

Яна кечки уйку...

Ухлаб ётсалар, оппоқ кийингач: оппоқ соқолли бир нуроний чол у кишини тим қоронғи зулматга зарда қилиб отиб юборибди. У қоронғиликни сўз билан тасвирлаш қийин. Уни кўриш амри маҳол. “Қани сандаги ваъда? Нага алдадинг?” дея саволга тутибди чол. Сўнгра тавбасига таянганини

эшитгач, қўлидаги ҳассасини узатибди ва Норбой акани зулмат ичидан кутқариб олибди.

Илова шу.

ЎЛИМ ТЎШАГИДАН ТУРҒАЗГАН КУЧ (Энам Тозагул момонинг айтганлари)

Худога минг қатла шукрки, биз невараларга бувимизнинг қартайиб, сочлари оқариб, кексалик гаштию азобларини тортаётганларини кўриш насиб этди. Айни чоқда, энамиз невара-чеваралари даврасида бошидан ўтган қизиқ-қизиқ эртакнамо воқеа-ҳодисаларни сўзлаб кўнглини ёзади; кўзи қувонади. Биров эшитадими-йўқми, баъзида ишлари ҳам бўлмайди—сўзлайверади. Тўғриси, ўйлаб топилмаган бу ҳикояларнинг одатда мағзи тўқ, маъноси кучли, ибратли ҳикматларга тўла бўлади.

Шунча умрлари давомида офир, жиддий хасталик нелигини бошларидан ўтказмаган энамиз бир пайт тўсатдан дардга чалиниб қолдилар. Дўхтирларга учрашилади. Дард тури аниқланиб ташхис қўйилади. Шифохонага ётиб даволаниши шарт, бошқа гап йўқ! Гарчанд касаллик бир неча кун мобайнида тинимсиз муолажа қилинган бўлса-да, аксига олиб, қуриб кетгур, ҳадеганда танадан узоқлашавермайди.

Дўхтирлар ҳам бор маҳоратларини ишга соладилар; фойдаси сезилавермагач, ҳайрон бўладилар, қиснадилар. Кексаликдаги бу дард кампирни олиб кетади-ёв, деган хаёлларга ҳам борадилар ҳатто. Дори-дармон касалликка қор қилавермагач, дўхтирлар бувимизни ўлади-ўладига чиқариб, шифохонанинг оғирлар (реаниматсия) бўлимига олиб тушадилар. Ўғил-қизларига, невар-чевараларига кампирнинг ўлимлигини, кафанлигу жаноза маросим учун зарур нарсаларни ҳозир этиб қўйишни тавсия қиладилар ҳам. Энамиз ётган хона деразаси ортидан келинлару неваралар умидсиз, ғамгин бир алфозда қараб-қараб ўтиб қайтаверадилар.

Ичкарида эса дўхтирлар башоратларидан беҳабар, аммо ниманидир ҳис этган энамиз Аллоҳга юкиниб ётибдилар.

«Эй Худо, дедим, болам. Биламан, ўлим ҳақ. Ўлимдан қочиб қутилган борми? Ўламан деб ғам ема, сендан бурунгилар қани? Мен ётган еримда умр сўрадим, касаллигимга шифо тиладим. Нева-ра-чевараларимнинг тўйларини кўрайин дедим. Шу ўзим ётган хонани бошимга кийиб, қичқириб, билган дуоларимни ўқийвердим. Кунлик беш вақт намазда келадиган оятларни тақрорлайвердим... Сал нарида бир чол ётибди, йиғлаб ётибди, тилига калима келмайди, тавба. Тунда узилди, чоғи. Эрта-

лаб қарасам, болалари келган, йиғлаб-сиқтаб олиб кетишди...”

Энамизнинг Яратганга ёлворишлари, тинимсиз қилган дуолари қабул бўлган чамаси, эртаси кун гавдалари тикланди; руҳлари тегиклашиб, ўзларига келдилар бир оз. Шу зайлда кун-бакун дарддан фориф бўлиб, Аллоҳнинг марҳамати ила тўшакларидан ҳам узоқлашдилар.

Бу воқеа ўн йиллар илгари бўлиб ўтган. Кафанлик сандиқда узоқ сарғайиб ҳам ётган.

Бувимдан бир неча топқир такрор эшитганим бу мўъжаз мўъжизани ҳар сафар эслаганимда, тақдир битиги, дуонинг кучи, Аллоҳнинг марҳамати, илоҳий калималар шифоси шу бўлса керак, деган эзгу хаёлларга боравераман.

МАСТЛИҚДАН ҲУШЁРЛИККА (Нурмуҳаммад Шоёкубнинг ҳикояси)

Биродар, ўзингиз яхши биласиз, бизлар шаҳардаги энг катта бозор рўпарасидаги маҳаллада турамиз. Маҳалламизга кириб-чиқадиган, келиб-кетадиганлар ниҳоятда кўп! Бола-бақир, хотин-халаж, кекса-ёш, савдогару мардикор...

Бир синфдошим бор эди. Шу гоҳи чапанлиги тутиб, феъли айнаб қолса, жиндай отиб олиб кўча

пойлайди; кун узоғи девор суяйди; ишқилиб, текканга тегади, тегмаганга кесак отади. Шу тоифага мансуб эди у банда.

Бир куни ошнам маст оғушида кўчага чиқиб, дарахтлар соясида девор суяб ўтирса, узоқроқдан бегонасифат бир йигитча, унга қараб келаверибди. Ёнига етиб келганида, чапани ошнализ ўрнидан аранг туриб, ҳалиги бегона йўловчига ўдағайлаб, оғзига келган бўлар-бўлмас сўзлар билан ҳақоратлаб, ёқасига осила кетибди.

Йигитча ҳайрон бўлибди. «Адашдимикин, бировга ўхшатдимикин», деб ўйлабди. Йўлтўсарнинг оғзидан бир-икки тухматнамо гаплар чиқаётганини кўрган йигит беихтиёр ўз ҳоли баёнига ўтибди:

—Ака, кечирасиз. Мени бировга ўхшатган кўринасиз. Тўғриси, сизни мен ҳозир биринчи марта кўриб турибман, валлоҳ. Мусофирман, мусулмонман, етимман. Ота-онам оғир касалликдан ўлиб кетди, қишлоқдаги уч етим укамнинг қозони менинг қўлимга қараб қолган. Бировга ёмонлигим йўқ. Тирикчилик кўйида мардикорчилик қилиб юрибман, беш маҳал намоз ўқийдиган одамман...

Йигитчанинг ёқаси аралаш бўғзидан тутиб турган бақувват кўл мадорсизланибди. Шу охирги гапдан ошнализнинг кайфи тарқаб, бақа бўлиб қолибди.

«Шу болакай намоз ўқийдимми? Намоз нима ўзи? Нега ўқилади? Мен нимага ўқимайман?...» Қисқа сониялар ичида минг хил савол кўчасига кириб чиққан синфдошимиз қалбига илоҳий бир ҳикмат, Алоҳнинг ҳидояти инган кўринади. У мутлақо инсофга келади.

Унинг кўзига бало-қазодек, ҳайбатли душман бўлиб кўринган рўпарасидаги йигит эрта-индин биродар-дўстига айланади. Ундан вақт топиб динимиз аҳкомлари намоз ўқишни ўрганади. Аллоҳ бандасига ҳидоят насиб этса, сабабчини ўз оёғи билан келтириб ҳам кўяр экан.

Гапимнинг ёлғони йўқ, мен уларнинг жума намозларини ёнма-ён туриб ўқиганларига кўп бора гувоҳ бўлганман.

Ислом қалбларни улфат этади, деганлари шудир.

Жоҳилни олим, бахилни сахий, мастни хушёр қиладиган ҳам Исломдир.

ИҶКИ ЭҲСОН (Ҳожи отанинг айтгани)

«Ҳаж ибодати фарз. Моддий имконияти, соғлиги жойида бўлган ҳар бир мусулмон киши буни жон-дилидан адо этишни истайди, албатта.

Таассуфки, бу ибодатни кимдир шон-шухратга, кимдир совға-салом ва тижоратга, яна биров ўзини намоёни этишга исроф қиладиган ҳолатлар ҳам бўлар экан. (Илоҳо, мен адашаётган бўлайин...).

Қиятепа қишлоқ аҳли Йўлдош акани яхши билди: намозхон, моддий ўзига тўқ, савдо қилса ҳам, минг хил имконияти шундай оёқ остида.

Бир мавсум Йўлдош ака ҳажни кўнглига тугади. Йўлга чиққанида икки дона қимматбаҳо туркман гиламини ўзига юк этиб олади. Ким билсин, Аллоҳ йўлида айнан Каъбатуллоҳ ёнига бориб эҳсон қилмоқчидир...

Баҳарҳол сотиш, фойда орттириш нияти бўлма-са керак. Негаким, ҳали айтиб ўтганимиздек, савдо-сотиқни, устама фойдани ўз бозорларида ҳам қилиши мумкин бемалол.

Буни қарангки, узоқ бир элдан атайлаб олиб борилган қимматбаҳо гиламга биров қийшайиб ҳам қарамабди. Ҳамма илтижо билан банд. Ҳамма ибодат билан машғул. Йўлдош акага, нима қилмоқчисан, сен кимсан, демабди ҳеч ким. Гиламларни эҳсонга берай деса, қўл чўзадиган нуфузли бирон инсон топилмабди. Каъбатуллоҳ атрофидаги масжидларга олиб борса, раҳмат айтиб, «ўзимизга етарли», деб изига қайтарибди. Баъзилари қандайдир насиҳатлар ҳам қилибди. Сарсон-саргардон

бўлган Йўлдош ака турли-турли масжидларга кириб, ноумид чиқибди. Охир-оқибат, базўр бир чекка қишлоқ масжидига гиламнинг бирини эҳсон этибди. Иккинчиси яна ўзига юк бўлиб, уйига келибди.

Ва уйда Йўлдош ҳожи ака дўшпини ерга қўйиб, бўлиб ўтган ҳодисоларни бир сидра тасавурида тиклабди, насиҳатларни эслабди. Ажиб бир ҳикматни топибди. Гўзал бир хулосага келибди. Иккинчи гиламни остларига шолча солиб бир этак боласи билан амал-тақал кун кечираётган ён қўшнисига олиб чиқиб эҳсон этибди. Кўнгли ёришибди, қўшнисининг боши осмонга етибди...».

ҚАРҒИШ

(Алибек аканинг айтгани)

Устоз муаллимлардан бири билан водийга илмий анжуманга бордик. Сафардан қайтишда йўлай йўлакай ортда қолаётган қишлоқ манзаралари хусусида суҳбатлашиб қайтдик. Машинамиз бир қишлоқ ҳудудига етганида муаллим ана шу жойга келин бўлиб тушган Сожихон исмли собиқ талабасини эслади. Ҳозирда марказда истиқомат қиладиган, бошдан-оёқ савдо соҳасига шўнғиган бу нисбатан шаддод аёлни мен ҳам танир эдим. Сожихоннинг умр йўлдошини ҳам билар эдим,

мўмин-қобил йигит эди. Муаллим ўша собиқ талабасининг ишчан, сергайрат, аниқроғи, эркака-табиатли фазилатларини санади. Сўз ўнқови келганида мен Сожихоннинг бир фарзанди билан эридан ажралиб, ҳозирда бева яшаётганини айтдим.

«Йўр-э».

«Ҳа, шундай».

Муаллимнинг таажжуби ортди, қиёфаси бирдан жиддий тортди. Ва бир воқеани сўзлаб берди:

«Олийгоҳдаги энг фаол комсомол эди Сожихон. Айниқса, ташкилотчилик ишларида. Баъзида ойда бир чиқадиган ҳажвий-юмористик деворий газитга ҳам бош-қош бўлар, уни деярли ўзи чиқарар эди.

Ўқув йилининг биринчи ярми тутаган, имтиҳонлар ўтиб бўлган. Бир кун қарасам, деворий газита чиқибди. Менинг жиддий, баджаҳл юмористик қиёфам. Эгнимда эсэсчилар мундири- гўё мен Гитлер. Дилим бир оз хуфтон бўлди. Майли, ёшлар ёш, ёшлар ҳазили дедим.

Аммо газитда яна бир ёши улуғ, сочлари оппоқ устознинг ҳам анча хунук, бақбақалари осилган кулгули қиёфаси бор эди. Бунни кўриб устознинг тепа сочи тикка бўлди. Шу пайт тасодифан келиб қолган Сожихонга қараб: «Йлоҳи, бахтсиз бўлгин, қизим!», деди.

Сожихоннинг ҳозирги тақдирини эшитиб, нега-

дир мен ўша домланинг қарғишини эсладим».

КИМ ҚОТИЛ?

(Келеслик Раҳимбой аканинг айтганлари)

«Бизнинг қишлоғимиз кичкина, кафтдек. Яхши гап ҳам, ёмон хабар ҳам бир зумда тарқалади. Ҳамманинг қулоғига етади. Қишлоқда содир бўлган фожеа — обрўли бир хонадоннинг тўнғич ўғли ўз укасини чавақлаб ташлагани хусусидаги шум хабар ҳам элга яшиндек тез ёйилди; момақалдироқдек гумбирлаб акс садо берди. Одамларнинг қулоғидинг бўлди, кўзи очилгандек, хушёр торгандек бўлди. Эл оғзига элак тутиш мушкул. Ҳар хил гап чиқди: маст экан, кайф экан, доридан тортиб олибди, қиморда пул ютқазибди, тилла устида тортишибди.

Ўн гулидан бир гули очилмаган йигитча ўлди. Турмушнинг хузур-ҳаловатини тотиб улгурмаган йигит жиноятга қўл урди. Нега?! Сабаби не? Балки юқоридаги гап-сўзлар, мишмишлар қайсидир маънода ростдир, эҳтимол.

Аммо эл донодир. Фожеанинг илдишларини, асосини излайди. Оқибатнинг сабабларини шундан топади...

Маълум бўлишича, қотилнинг ота-онаси бир

замонлар комсомол йўлланмаси билан Иваново шаҳрига юборилган йигит-қизлар бўлишган. Иш-ўқиш даврида бу икки ёш «севишиб» қолган. Орадан ибo, ҳаё кўтарилган...

Ва, оқибат, мажбурият остидаги тўйни тезлаштиришга мажбур бўлинган. Тўнғич фарзанд бор-йўғи олти-етти ойда дунёга келган.

Элнинг таъвилча, фожеанинг асл сабаби ана шунга бoриб тақалади.

Ота-она, қаришдош-уруғ рози-ризoлигисиз, ҳали никоҳ ўқилмасдан ношаръий кўшилув. Бундан туғилган гуноҳсиз фарзанд.

Ким қотил?!

Тўнғич фарзандми ёки кайф-сафо оғушида ўзларининг ёшлик эҳтиросларига, ҳис-туйғуларига эрк берган ота-онами?

Биз бу айланма саволга қатъий жавоб бера билмай эсанкираб турибмиз.

Аммо эл донодир. Фожеанинг илдизларини кўради. Зотан, никоҳда рози-ризoлик бор, шаръий никоҳда илоҳий калом воситасида келишув бор. Бу гўзал маросим оқибати ҳам покиза ва офиятлидир».

КАБОБ ВОҶЕАСИ

(Рустам аканинг айтганлари)

Ўттизинчи йилларнинг очарчилик авж олган кунлари эди. Ўзига тўқ ҳисобланган Муслим аканинг ўғилчаси кўшнилари уйига ўйнагани чиқди. Қараса, ўртоқлари янги пиширилган кабобни зўр ишгаҳа билан туширишаётибди. Аммо кўшни амаки ҳам, болалари ҳам уни таомга таклиф қилмади. Ҳатто «бор-бор»лаб, чиқариб юборишди. Табиий, боланинг дили оғриди, қорни тўқ бўлса-да, жуда кабоб егиси келди. Уйига келиб отасига шикоят қилди. Муслим ака таажжубланди: «Наҳотки, кўшним бир сих кабобни шу гўдақдан қизганса?! Тинчликмикан ишқилиб», деди.

Узоқ ўйлаб ўгирмай, кўшнисининг остонасидан ҳатлади. Воқеани айтолмай, тараддуланиб турганида кўшнининг ўзи сўз очиб қолди:

—Ҳойнаҳой, ўглингиз айтгандир... у гўшт сизнинг болаларингизга тўғри келмайди, ака.

—Нега?!

Гўшт чайнаётган болаларидан бир оз узоқлашиб, кўшни шивирлади:

—Уйда егулик йўқ. Кичкиналар оч. Зовур бўйига кимдир харом ўлган қўйини чиқариб ташлаган экан, шунини лаҳм жойидан кесиб олиб келиб бера-

Ўтудим. Ночорлик...

Муслим аканинг устидан совуқ сув қуйгандек бўлди. Жунжикиб кетди. Бир сўз демай, тили калимага айланмай изига қайтди. Бориб сандиғини очиб, кичигининг суннат тўйига деб тўплаётган пулларини қўшнисига олиб чиқиб берди».

ЎЗИМ КЎРГАН ЎШАНИНГ ЎЗИ (Ҳожи Мақсуд Хўжа отанинг ҳикояти)

Ўтган замонларда одил бир подшоҳ жулдур кийиниб, фуқаролари ҳолидан хабар олиш ниятида қишлоқ оралайди. Йўлда кета туриб бир уйдан кулоққа ёқимли овоз эшитилади:

«Ўзим кўрган ўшанинг ўзи...»

Эшикни тақиллатиб киради. Қараса, бўзчи, мокининг ҳаракатига монанд ҳалиги сўзларни такрорлаб ўтирибди. Бўзчи меҳмонни тўрга ўтқазди, олдига дастурхон ёйди. Меҳмон бўзчидан ҳалиги кўшиқни сўрайди. Бўзчи тарихини сўзлайди...

–Бир куни туш кўрибман. Чексиз тепаликка, осмону фалакка кўтарилибман. Қарасам, турли кенгликдаги ариқ, зовур, қувур, жумраклардан сув оқиб турибди. «Бу недир?» дея сўрадим. «Инсонлар ризқи», деди бир овоз. «Манга тегишлиси қайсидир?» десам, жумракдан томчилаб, аста-аста

оқаётган «ризқ»ни кўрсатишди... Уйғониб кетдим. Шундан буён «Ўзим кўрган ўшанинг ўзи»ни так-рорлаб, ҳаракатдан тўхтамай бўз тўқийман.

Оддий кийимдаги одил подшоҳ эртасига хизматчиларини чақириб, бир товоқ ош қилдириб, бутун ҳолича пиширилган товуқ гўшти ичига тиллаларни жойлаб, бўзчига жўнатибди. Бўзчи ошни хурсанд қабул этибди. Ва озгина тамадди қилиб, гўшტიга қўл ҳам урмай, узоқ вақтлардан бери ният этиб юргани устозини рози қилиш учун товоқни ошугўшти билан унинг уйига жўнатибди. У устози яна бировга илинибди...

Подшоҳ мулозимлари бўзчидан хабар олишса, кулбада ҳали-ҳали ўша қўшиқ айтилаётганмиш:

«Ўзим кўрган ўшанинг ўзи...».

ГЎЗАЛ БИР УЧРАШУВ

(Қўқонлик Маъруфжон аканинг ҳикояси)

«Биз тижорат баҳона юрт кезамиз. Саёҳатда ҳикмат кўп: турли тоифа одамлар билан мулоқот қилинади, ошна-оғайнилар сони ортади.

Беш-олти йил олдин Белорусияга борган эдим. Тижоратга дахлдор юмушларни бажариб бўлиб, жума намози ниятида пойтахтга йўл олдим. Ўша ерда масжид борлигини эшитганман, аммо қаерда

эканини билмайман. Етиб келиб, одамлардан мас-
жидни суриштира бошладим. Бироқ барча ҳара-
катларим зое кетди, ҳеч ким аниқ манзилни ай-
тиб беролмади. Вақт ўтяпти, нима қилишни бил-
май, охири бозор томонга юрдим, зора ўша ерда
бизга ўхшаган биронта мусулмонни учратарман,
деб ўйладим. Шукрим, бир озар йигити масжид
«Мир» шоҳқўчасида эканини айтди. Шу десангиз,
трамвайда кетатуриб, номини айтмасдан, шоҳқў-
ча қаерда деб суриштираверибман-да. Биров жўя-
ли гап айтолмайди. Шу атрофда чоғи, деган жой-
ларида тушиб қолдим. Яна суриштираман, ҳеч ким
билмайди. Куёш тик келиб қолган. Жумадан уми-
димни уза бошладим. Бир пайт қарасам, мункил-
лаган кампир кетяпти. Кел, шундан ҳам бир сўрай,
дедим. Салом бердим. Юзимга қараб, қулоғига ишо-
ра қилди. «Қаттиқроқ гапир, қулоғим оғир», деди.
Қўлимни оғзимга карнай қилиб, масжиднинг қаер-
далигини сўрадим. Бошини сараклатди. Билмас экан.
Шу пайт, Аллоҳнинг марҳаматини қарангки,
ёнимга бир йигит келиб:

—Ассалому алайкум ва раҳматуллоҳи ва барака-
туҳ! -деди. Кўзим чақнаб кетди. Ҳаяжон ичида алиқ
олдим. -Сизга масжид керакми?» деб сўради.

—Ҳа, —дедим. У:

—Юринг, тезроқ юрмасак, кечикамиз, —дея юк-

ларимнинг бир қисмини кўтариб олди...

Аллоҳимнинг ҳикмати-да бу, ука. Кампирнинг қулоғи оғирлиги, менинг бақриб сўрашим, ҳалиги йигитнинг айнан шу маҳалда ўша ердан ўтиб қолгани — ҳаммаси ҳикмат.

Масжид шу яқин орада экан. Бир бинонинг учинчи қаватидаги айвонни мусулмонлар масжид қилиб олишибди. Ҳалиги белорус йигити билан намозни ёнма-ён туриб ўқидик. Жумадан сўнг йигит билан яқинроқ танишдим. Пайғамбаримизнинг (с.а.в.) ҳаётлари ҳақидаги биттагина китобни ўқиб кўриб, Исломни ихтиёр этган экан. Исмини «Амин» деб ўзгартирибди. Бу ҳам Аллоҳнинг марҳамати-да, ука. Ҳақ йўлни излаган, албатта, топар экан:

ЗАМАХШАРИЙНИНГ «ЁРДАМИ»

(Абдурашиднинг айтганлари)

Илм олиш ниятида Мисрда ўқиб юрган кезларим эди. Бир куни учоққа чипта олиш учун боши-охири кўринмайдиган навбатга турдим. Узоқ кутдим. Саф секин имиллайди. Менинг вақтим ниҳоятда зиқ. Чиптадан ҳам муҳимроқ ишим — бир сабоқдошимга ваъдам—қарзим бор. Албатта, боришим керак. Қолаверса, чиптахона даричасининг тагига етганда қуруқ қайтиб кетиш ҳам кишига

алам қилади.

Тилни яхши биламан. Олдимда турган ўн-ўн беш чоғли кишига ҳолимни тушунтириб, илтимос қилдим, биров кимсан демайди. Тўнғиллайди, холос. Навбатда олдинга илгарилаш ниятида шу пайт тадбир қўллашга мажбур бўлдим. Мусофир эканимни айта туриб:

–Ҳой азизлар, мен Замахшарийнинг юртидан келганман, талабаман, ёрдам беринглар, –дедим.

Саф сергақланди. Ўзаро пичирлашга ҳам тушинган эдики, чиптахона даричасидан:

–Ҳой йигит, Замахшарийнинг юртдоши, бери кел, –деган овоз эшитилди. Югуриб олдинга ўтдим. Чиптачи: «Ё Аллоҳ! Ё Аллоҳ! Кеча кечқурун алломанинг «Мақомот»ини бир варақлаган эдим-а», деди таажжуб ила.

Чиптанинг ҳақини тўлаб, раҳмат айтдим-да, ваъдага шўғилдим.

ГЕНЕРАЛ ГУБЕРНАТОР МОТ БЎЛДИ (Абдулазиз қори отанинг айтганлари)

«Ҳидоят» журнали таҳририятида Абдулазиз қори ота билан суҳбат бўлди. Қори ота кетар маҳали ҳам, кўчага чиқиб, офтобда туриб яна сўзладилар. «Узр, мен кўп сўзлаб қўйдим, чамаси», дея суҳбатта иб-

ратли бир ҳикоят билан хотима қилдилар.

«Кўқонда Улуғхон тўра исмли улуғ бир инсон ўтганлар. Юртни ўрислар босиб олган замонларда у зот шайх ул-ислом мансабида фаолият кўрсатиб турганлар. Кексайиб, ёши бир жойга бориб қолган бу уламога ҳасад қилган атрофидаги баъзи мансабпараст кимсалар у зотни генерал губернаторга чақиб, мансабидан четлаштиришни сўрашибди.

Генерал губернатор Улуғхон тўрани хузурига чақириб:

– Кексайиб қолибсиз, ёшингиз ўтибди. Вазифаларни адо этишда қийналиб қоласиз, чамаси. Энди хизматни ёшлар бажарса... – дея гапни бир оз чувалатибди.

Шунда эл-элат манфаатини ўйлаган Улуғхон тўра генерал губернаторга шундай дебдилар:

– Куч-қувват ёшлиқда оёқда бўлади. Йигитликда, табиийки, белда бўлади. Қариганда, куч-қувват тилда бўлади.

Бундай қисқа ва лўнда пурҳикмат жавобни эшитган генерал губернатор:

– Боринг, хизматда давом этаверинг, – деган «экан».

ТУҲМАТЧИНИНГ ЎЛИМИ (Нўъмонжон отанинг айтганлари)

Мен бу воқеани Каримуллоҳ акадан эшитдим. У киши Самарқанд шаҳрида имом-хатиблик қилиб юрган пайтлари бир куни Нўъмонжон исмли ёши улуг отахон 30-йиллар тарихидан бағоят ибратли бир ҳодисани сўзлаб берибди:

«Даҳрийлик авжига чиққан замонлар эди. Динимиз тарғиб-ташвиқи, амри маъруф, наҳий мункар тугул кўпгина оддий ибодатлар базўр яширинча адо этиларди...

Бир йили рамазон маҳали эди. Рўзадорларга аралшиб, баъзан «қизиллар» ҳам ифторликка боришар ва бу ифторликлар кўпинча уларнинг тарозисига юк босар эди. Яъни, улар шу йиғинларда ҳам ғайридинлик руҳидаги маърузалар сўзлашдан тийилишмас эди...

Биз ичкари уйдамыз. Гузарнинг фаолларидан бири рўзанинг зарари, уни Муҳаммад (с.а.в.) ўйлаб чиқаргани хусусида (астағфируллоҳ) ва яна динимизга, Пайғамбаримизга (с.а.в.) бир қанча тухматларини сўйлади.

Даврадагиларнинг дили оғриди. У сўзамол кўпчилик рўзадорнинг қарғишига ҳам қолгандир, эҳтимол. Чунки эртаси куни уйда маҳси тикиб ўтир-

сам, кўшним чиқиб:

– Юр, Нуъмон, кечаги одамни кўриб келамиз, ўлибди, – деди.

–Йўғ-э!

Биргалашиб бориб, ўша тўхматчининг ўлигини кўрдик. Биласизми, қоп-қора, косовдек қорайиб кетган, тошдай қотиб ётибди. Нур нима қилади бундай одамда?

Пайғамбаримизга (с.а.в.) тўхмат этган кишининг орадан бир кун ҳам ўтмай балога гирифтор бўлганига шунда гувоҳ бўлганман».

Бу бўлган воқеа. Бундай оқибат ва ўлимдан Аллоҳнинг ўзи асрасин.

АЗОН ВА ЗИЛЗИЛА

(Насруллоҳ аканинг айтганлари)

Азон Пайғамбаримизнинг (с.а.в.) улуғ саҳобаси Ҳазрати Билол тилидан илк бор янграганидан то ҳанузгача аҳли Исломни намозга жамлаш воситаси бўлиб келади. Зотан, азон калималари ҳам Яратувчининг бандалари учун улуғ марҳаматидир. Уларнинг раҳмоний туш орқали дилдан тилга кўчгани ҳам ҳақиқат.

Дарвоқе, азон сасини ёқтирмаганлар, уни ўчиришга интилганлар тарихда кўп кўрилди. Бироқ,

алалоқибат уларнинг ўзлари балога гирифтор бўлишган.

Бир воқеани эслайман. Мана шу шаҳримизнинг ўртасида эскидан қолган бир масжид бўларди, ундан ҳар маҳал муаззиннинг ёқимли овози тараларди... Қарангки, бир мансабдор, худобехабар банда шайтони лаъиннинг васвасасига учибми ёки ҳукуматдан тузукроқ мансаб тиланибми, ҳартугул, бир куни жамланиб ўтирган қурдошларига қараб: «Мен эртага бу азоннинг овозини Ашхободга бориб, катталарга арз этиб, ўчиртириб келаман!» дебди. Пойтахтга борибди. Бир танишининг уйида кўноқ бўлибди. Аллоҳнинг ишини қарангки, айнан ўша кеча зилзила бўлиб, ҳалиги кимса қўнган уйнинг девори кулаб, унинг ярим белидан босиб қолибди. Ўша киши тили калимага келиб-келмай: «Тавба этдим-ай, тавба этдим, азон овозини ўчирмайман, ўчирмайман», деб додлаб-додлаб жон таслим қилибди.

Азон эса, шу кунга довур ҳар бир маҳалланинг тўрт тарафига етиб борадиган даражада айтишмоқда. Ва айтилаверажақ, иншааллоҳ.

ОЙНАГА ҚАРАГАН ОЛИМ

(Ҳикоят)

Жалолоддин Румийга замондош бир олим тошлардан қимматбахо ёқут олишнинг самарали усулини кашф этиб, шу туфайли амир хазинаси дуру гавҳарга тўлди. Олимнинг шухрати етти иқлимга етиб, манзили оламга машҳур бўлди. Бироқ мумсик амир бу кашфиёт эвазига олимга ҳеч нарса инъом этмади. Орадан кунлар, ойлар ўтди. Лекин олим ўша-ўша фақирона кун кўрар эди. Бир куни кўни-кўшни ундан ҳол-аҳвол сўраб, шундай бир фозил кимсанинг ночорликда кун кўришидан ачинган бўлишди, амирнинг арзимас бир илтифоти ила бой-бадавлат, тўкин-сочин яшашидан башорат беришди. Олим киши, аввало, Раззоқнинг ризқини, сабр-қаноат ҳаловатини ўйлади. Аммо шайтон васвасаси биланми ёки нафс жилови қўлдан чиққани боисми, баҳарҳол, кутилмаганда: «Амирдан марҳамат кутиш ўлган одамдан кафанлик сўраш билан баробар», деди жаҳл аралаш. Одамлар олим гапидан мутаассир бўлиб, хасис амирнинг феълига жуда муносиб тавсиф айтгани учун уни олқишлашди.

Аммо бир дарвеш – Жалолоддин Румийнинг ўқтам шоғирдларидан бири ҳалиги олимни секин

чеккага чақириб, устозининг куйидаги ўғитларини сўйлади:

«Олим агар амирлар соясида олим бўлишни ўйла-маса, унинг билими ибтидо ва интиҳода Аллоҳ учун қилинган бўлади, тутган йўли ва фаолияти савоб-лидир. Чунки олимнинг яратилиши шундай, балиқ сувдан бошқа ерда яшай олмаганидек, у ҳам илм-дан бошқасини қила олмайди...

Амир олимдан ҳамма вақт юксалишга чорловчи бир қувват-ёрдам олади, олимнинг эса амирга эҳти-ёжи йўқ. Чунки у бадавлатдир, нур сочаётган қуёш кабидир. Иши тамаъсиз кўмак бермоқ, эҳсон эт-моқдир...».

Ҳикматларни эшитган олим дарҳол хатосини англади, истиффор айтди. Қаршисида турган жон-ли ойнага қараб, кийим-бошини, фикру қарашини ўнглади ва умрининг охирига қадар фақат Ал-лоҳдан мўпифот кутиб, илм билан машғул бўлди.

БУНДА БИР ҲИКМАТ БОР (Дўстим Бердимуроднинг айтганлари)

Қадим замонда бир подшоҳнинг донишманд ва тақводор вазири бўлган экан. У қандай воқеа-ҳодисага муносабат билдирса, албатта: «Бунда бир ҳик-мат бор», деган гапни такрорлаб кўяркан.

Алҳол, бир куни бехосдан подшоҳ қўлини кесиб олади ва буни кўрган вазир одатига кўра машҳур гапини такрорлайди. Подшоҳнинг жони овриб, аччиғи чиқиб турган эмасми, вазирнинг гапидан ғазабланиб, тепа сочи тикка бўлади ва ўша заҳоти уни зиндонбанд қилишга буюради. Вазир яна: «Бунда бир ҳикмат бор», деб қилмишига рози бўлибди. Подшоҳ эса, қатъий режасига кўра шикорга чиқиб кетади.

Ов ниҳоятда қизган пайтда бир охунинг кетидан тушган подшоҳ аёнларидан айрилиб, қароқчилар қароргоҳига яқинлаб қолганини сезмайди.

Буни қарангки, қароқчибоши айнан шу куни бирон жойи лат емаган, соппа-соғ бир кимсани «қурбонлик» учун тутиб келишни мулозимларига тайинлаган экан. Ов билан андармон бўлиб юрган подшоҳ қутилмаганда қўлга олиниб, қароқчибоши қошига келтирилади. Қараса, «ўлжа» ярадор. Талабини адо этмаган, яъни бирор жойи лат емаган одамни келтирмаган мулозимларига танбех бериб, шу заҳот: «ўлжа»ни озод қилади.

Подшоҳ мўъжиза олдда лол бўлиб, омон қолганига шукроналар айтиб, саройга қайтади ва дарҳол зиндондаги вазирни ҳузурига чорлайди, сўнг қўлини кўрсатиб айтадики: «Яраланган бу қўлнинг ҳикматиға гувоҳ бўлдим. Аммо сенинг зиндонда

ётишингда қандай ҳикмат бор?»

Оқил вазир вазмин бир қиёфада: «Агар зиндон-банд қилинмаганимда, сиз билан бирга овга бориб қароқчиларга асир тушар эдим. Табиийки, мендек соғлом бир одамни улар қатл қилишар эди», дея жавоб беради.

Ҳодисотлар ҳикматини англаган подшоҳ оқил вазирдан мамнун бўлибди. Аллоҳга шукрона айтиб, унга бош-оёқ сарпо қилади.

М У Н Д А Р И Ж А

Кичкина муурожаат	3
Кўргилик	4
Аллоҳ меҳрибон зот	6
Хосиятли келин	8
Қайтар дунё	10
Закоти берилган мол	12
Ёсин — менинг ҳужжатим	14
Ўттиз еттинчи йил воқеаси	17
Уйқудан вақтида уйғонган одам	20
Ўлим тўшагидан турғазган куч	23
Мастликдан хушёрликка	25
Икки эҳсон	27
Қарғиш	29
Ким қотил?	31
Кабоб воқеаси	33
Ўзим кўрган ўшанинг ўзи	34
Гўзал бир учрашув	35
Замахшарийнинг «ёрдами»	37
Генерал губернатор мот бўлди	38
Тухматчининг ўлими	40
Азон ва зилзила	41
Ойнага қараган олим	43
Бунда бир ҳикмат бор	44

Адабий-маърифий нашр
Баҳодир Нурмуҳаммад
Бунда бир ҳикмат бор
Тошкент – «Истиқлол» нашриёти, 2003

Муҳаррир: Нуруллоҳ Муҳаммад Рауфхон

Мусаҳҳиҳ: Гавҳар Бобожон қизи

Босишга 15.10.2003 йилда рухсат этилди.
Бичими 60x84 1/32. Шартли босма табоғи 1,5.
Нашр босма табоғи 2. Офсет қоғоз.
Адади 500 нусха. Баҳоси келишилган нарҳда.

“Sano-Standart” МЧЖ
босмаҳонасида чоп этилди.